

Økonomisk Analyse

Har Danmark stadig en produktivitsudfordring?

Højere produktivitet er den primære drivkraft bag vækst og øget velstand. Når Danmark gennem flere årtier er blevet gradvist mere velstående, skyldes det i overvejende grad stigende produktivitet. Også i de næste årtier vil produktivitsfremgang være hovedkilden til højere velstand. Der er derfor god grund til at holde fokus på produktiviteten.

Produktivitet siger grundlæggende noget om, hvor godt, smart og effektivt vi arbejder, altså hvor gode vi er til at skabe værdi med de ressourcer, der er til rådighed. Kilder til øget produktivitet kan fx være implementering af ny og bedre teknologi eller bedre organisering og tilrettelæggelse af produktionsprocesser. Det kan også være, at lavproduktive aktiviteter stoppes og dermed skaber plads til mere produktive anvendelser af ressourcerne.

Denne analyse genbesøger nogle af de konklusioner, som Produktivitetskommissionen pegede på. Anledningen er, at der er gået nogle år, siden kommissionen offentliggjorde sine analyser og anbefalinger. Danmarks Statistik har desuden revideret Nationalregnskabet, hvilket indebærer, at produktivitsvæksten i nogle år er opjusteret.

Produktivitskommissionens rapporter udkom i årene 2012-2014, og denne analyse ser på nogle af de centrale opgørelser i rapporterne på baggrund af de seneste tal. Opdateringen viser, at de styrker og udfordringer, som Produktivitetskommissionen i sin tid pegede på, i al væsentlighed fortsat gælder.

Danmark har et højt produktivitsniveau, men har haft en lav produktivitsvækst gennem en årrække. Produktivitsvæksten i serviceerhvervene har været svag, mens produktivitsvæksten i industrien og landbruget har været relativt høj i en international sammenligning. Det er i tråd med Produktivitetskommissionens konklusioner.

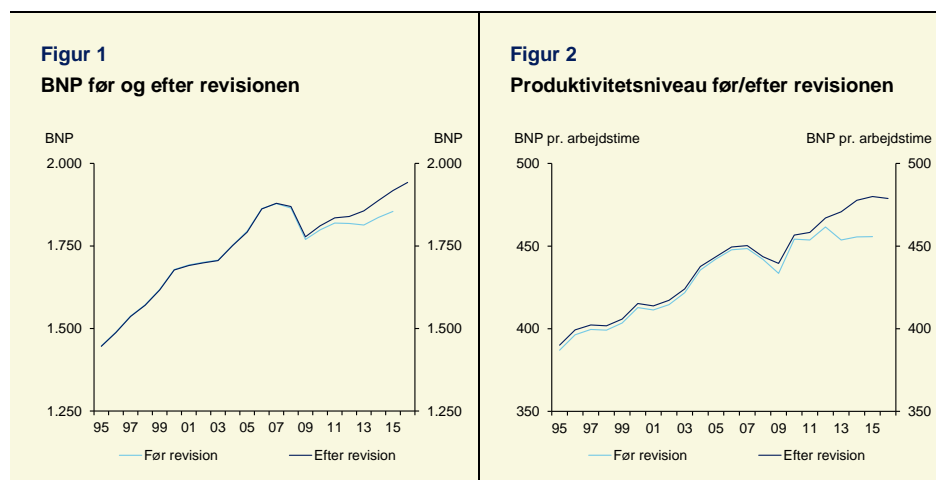
Produktivitskommissionen konkluderede også, at der især var problemer med produktivitsudviklingen i de hjemmemarkedsorienterede serviceerhverv, mens de serviceerhverv, der er udsat for international konkurrence, i højere grad så ud til at klare sig godt. Fra 2011 til 2015 er der tegn på en vis bedring i produktivitsvæksten for de hjemmemarkedsorienterede serviceerhverv, om end det fortsat er for tidligt/for spinkelt et datagrundlag til håndfaste konklusioner. Under alle omstændigheder har de danske hjemmemarkedsorienterede serviceerhverv – både relativt til de internationalt orienterede serviceerhverv og i forhold til hjemmemarkedsorienterede serviceerhverv i andre lande – haft en lav produktivitsvækst i fra 1995 til 2015.

Tempoet i produktivitsvæksten er aftaget i alle lande siden årtusindskiftet. Og særligt siden finanskrisen har flere lande oplevet lavere produktivitsvækst. Det er oplysninger, som er kommet til efter Produktivitetskommissionens slutrapport. Afmatningen af produktivitsvæksten gælder især USA. Det er årsagen til, at der i de seneste år har været bedring i det danske produktivitsniveau relativt til USA efter en årrække, hvor bevægelsen gik den anden vej. Målt på niveauet er Danmark aktuelt omtrent lige så produktiv som USA.

Hvorfor genbesøge Produktivitetskommissionens analyser?

Danmarks Statistik offentliggjorde 15. november 2016 en ekstraordinær revision af det årlige nationalregnskab for perioden 1966-2015. Revisionerne medførte både et højere BNP-niveau og en højere BNP-vækst, især i de senere år, *jf. figur 1*. I perioden 2010-2015 er BNP-væksten ca. ½ pct.-point højere i gennemsnit hvert år med de største revisioner i de allerse-neste år, mens forskellen er mindre i årene før 2010.

Modsat BNP er opgørelsen af antallet af præsterede timer revideret ned. Det gælder både ni-veauet og udviklingen siden 2012. Det har betydning for produktivetsniveauet. Med de se-neste tal ligger Danmarks produktivetsniveau højere, end tidligere opgørelser har vist, *jf. fi-gur 2*.

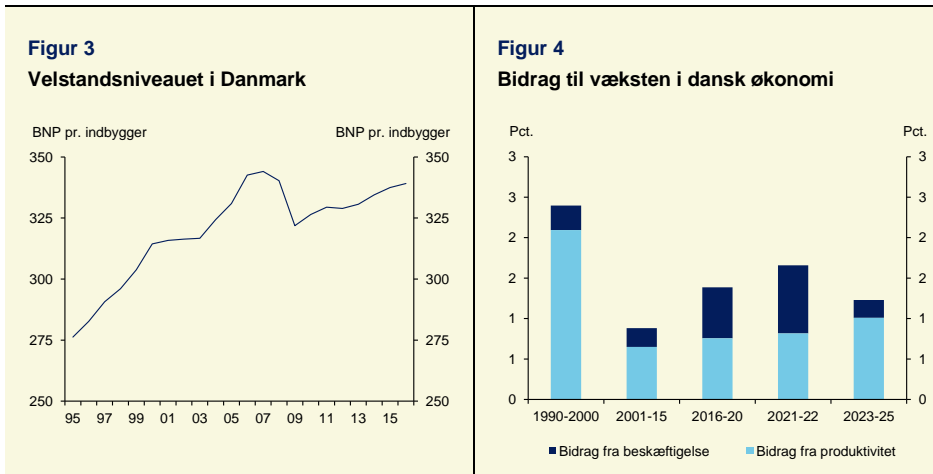

Anm.: BNP er opgjort i mia. kr., kædede 2010-priser. Produktivitet er målt som BNP pr. arbejdstime.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Produktivetsvæksten har også været højere end hidtil antaget. Den voksede med 0,9 pct. om året i perioden 2012-2015, hvor der før revisionen var en svagt negativ udvikling. En produktivetsvækst på 0,9 pct. om året er dog fortsat relativt lavt.

Produktivitet skaber velstand. Jo højere produktivitet, desto flere muligheder er der, både for den enkelte og for samfundet som helhed, fx i form af private forbrugsmuligheder og offentlig velfærd. En svag produktivetsvækst er hovedårsagen til, at BNP pr. indbygger fortsat var lavere i 2016 end ti år tidligere, *jf. figur 3*.¹ Denne opgørelse er baseret på de reviderede nationalregnskabstal.

¹ Ændringer i bytteforholdet og i nettokapitalindkomst fra udlandet påvirker også udviklingen i velstanden, og her har Danmark været begunstiget af en positiv udvikling gennem en årrække. Målt på købekraftkorrigeret BNI pr. indbygger er Danmark et af de mest velstående lande i verden, *jf. blandt andet Nationalbanken*.

Anm.: Velstandsniveauet er målt som BNP pr. indbygger i tusinde kr. BNP er opgjort i kædede 2010-priser. Bidraget fra produktivitet i figur 4 er residualt beregnet, dvs. ændringer i potentielt BNP, som ikke kan forklares ved stigning i den strukturelle beskæftigelse målt i timer.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Den svage udvikling i BNP pr. indbygger skyldes til dels også, at det især er blandt de unge og de ældre aldersgrupper, at befolkningen er vokset. Det vil sige personer, som typisk er uden for arbejdsmarkedet og som derfor ikke bidrager til produktionen.² Det indebærer, at øget produktivitet i stigende grad har skullet bære velstandsfremgangen, jf. figur 4.

Det gælder også i de kommende år, hvor en større andel af befolkningen vil stå uden for den arbejdsdygtige alder som følge af forskydninger i befolkningssammensætningen. Selv hvis der gennemføres yderligere tiltag, der øger beskæftigelsen, vil det fortsat være produktivitetsvæksten, som bærer velstandsfremgangen. Under alle omstændigheder er det afgørende, at produktivitetsvæksten øges, hvis danskerne i årene, der kommer, skal opleve en betydelig velstandsfremgang.

Produktivitetsniveau og -vækst

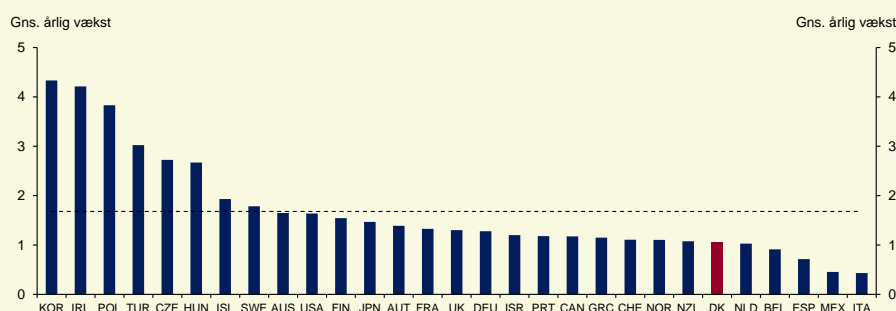
Afsættet for Produktivitetskommissionens anbefalinger var en analyse af, hvor produktivetsproblemerne fandtes i dansk økonomi. Udgangspunktet var, at produktiviteten i dansk økonomi er vokset langsomt siden midten af 1990'erne, både i forhold til tidligere perioder og i forhold til andre lande.

Produktivetskommissionen konkluderede, at en stor del af produktivetsproblemet lå i serviceerhvervene, specifikt i de hjemmemarkedsorienterede serviceerhverv. Ifølge Produktivetskommissionen skyldtes det danske produktivetsproblem blandt andet, at konkurrencen, dynamikken og internationaliseringen i dele af den private sektor i dansk økonomi var for svag.

² Produktiviteten påvirkes også af alderssammensætningen af personer i den arbejdsdygtige alder. I forhold til andre lande har den danske aldersfordeling siden krisen været karakteriseret ved en betydelig stigning i andelen af 15-29-årige og et væsentligt fald i andelen af 30-44-årige. Denne udvikling trækker alt andet lige i retning af lavere produktivitet, da produktiviteten er lavere for de 15-29-årige end for de 30-44-årige, jf. *De Økonomiske Råd*.

De senere år er produktiviteten kun steget i samme tempo, som den gjorde umiddelbart før krisen, og selv med de opdaterede tal har Danmark i perioden 1995-2015 haft en langsom produktivitetsstigning i forhold til andre lande, *jf. figur 5*. Sammenlignet med perioden 1975-1995 har der ligeledes været tale om en noget langsommere produktivitetsvækst. Dette er en af Produktivitetskommissionens konklusioner, som fortsat holder stik med de senere års oplysninger indarbejdet.

Figur 5
Gennemsnitlig årlig produktivitetsvækst i udvalgte lande, 1995-2015

Anm.: Produktiviteten er målt som BNP pr. arbejdstime. BNP er opgjort i kædede 2010-priser. BNP for Irland er påvirket af, at flere store multinationale selskaber i 2015 flyttede til landet, hvilket løftede BNP-niveauet, så Irland i 2015 havde en BNP-vækst på 26 pct. Den stiplede linje angiver den gennemsnitlige årlige produktivitetsvækst i OECD-landene.

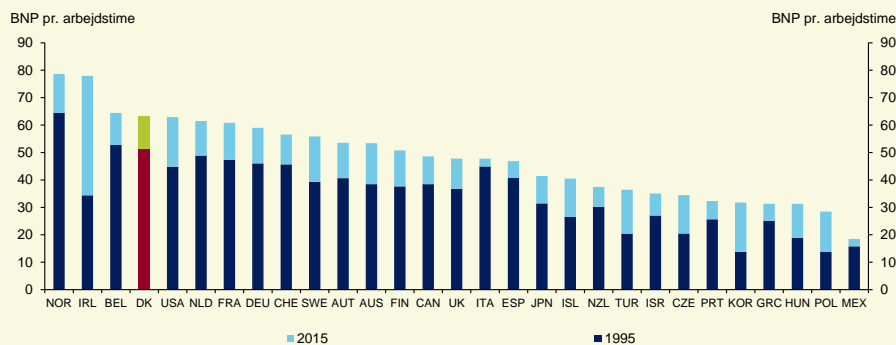
Kilde: OECD og egne beregninger.

Forskelle i produktivitetsvækst mellem lande kan ikke ses uafhængigt af forskelle i produktivitetens niveauer. Isoleret set har lande med et relativt lavt produktivitetens *niveau* nemmere for at opnå en høj produktivitetsvækst. For eksempel er mulighederne for at kopiere andre landes teknologi eller produktionsformer større for lande med mindre veludviklede produktionsapparater. Omvendt er det sværere for lande med et meget højt produktivitetens niveau at øge produktiviteten, da det i mange tilfælde vil kræve egentlige nye opfindelser og banebrydende teknologiske fremskridt.

Danmark har et højt produktivitetens niveau. Men den svage produktivitetens udvikling gennem en årrække har medført, at Danmarks position relativt til andre lande er faldet tilbage. I 1995 var det danske produktivitetens niveau lidt højere end det amerikanske.³ Aktuelt ligger de to lande omtrent på niveau med hinanden, *jf. figur 6*.

³ Internationale sammenligninger af produktivitetens niveauer over tid skal betragtes med forbehold. Der er usikkerhed forbundet med opgørelsen af købekraftkorrigeret BNP og arbejdstiden, *jf. appendiks 1*.

Figur 6
Produktivetsniveau i udvalgte lande

Anm.: Produktiviteten er målt som BNP pr. arbejdstime. BNP er målt i amerikanske dollar, 2010-priser, købekraftskorrigeret med faste 2010-vægte. Der knytter sig betydelig usikkerhed til opgørelsen af produktivetsniveauet på tværs af lande, jf. *appendiks 1*.

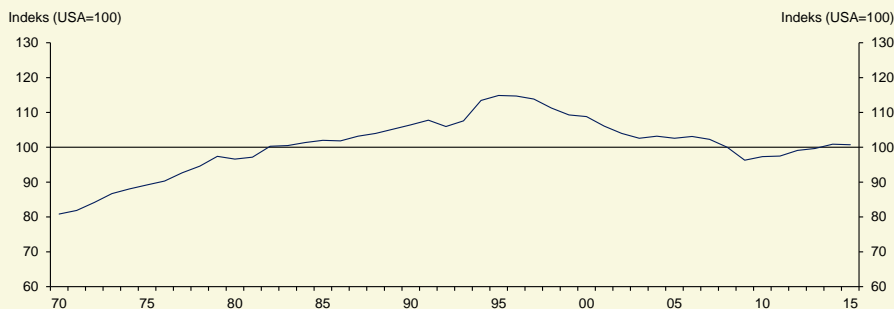
Kilde: OECD og egne beregninger.

USA betragtes ofte som et foregangsland for produktivitet. Danmark halede i årtierne frem til midten af 1990'erne ind på USA, jf. *figur 7*. Over perioden 1995-2010 faldt det danske produktivetsniveau imidlertid markant i forhold til USA. Da Produktivitetskommissionen foretog sin diagnose af produktiviteten i Danmark, forelå der oplysninger frem til 2011/2012, og der var ingen tegn på, at den nedadgående tendens ville bremse op.

Siden 2010 har der imidlertid været en lille stigning i forholdet mellem det danske og det amerikanske produktivetsniveau. Det afspejler dog ikke, at den danske produktivetsvækst inden for de seneste fem år har været specielt høj. Derimod er tempoet gået af udviklingen i USA. Det har der været fremført mange teorier om årsagen til. Ingen af dem har dog endnu manifesteret sig som en klar forklaring på den observerede udvikling, jf. *Økonomisk Redegørelse, maj 2016 (boks 2.1)*.

Overordnet set er en svag produktivetsvækst i USA siden 2010 dermed skyld i, at Danmark inden for de seneste fem år har bevæget sig tættere på USA målt på produktivetsniveau (snarere end høj produktivetsvækst i Danmark).

Figur 7
Danmarks produktivetsniveau i forhold til USA

Anm.: Produktiviteten er målt som BNP pr. arbejdstime. BNP er målt i amerikanske dollar, 2010-priser, købekraftskorrigeret (PPP-justeret) med faste 2010-vægte. I Produktivitetskommissionens rapport anvendtes et PPP-indeks med 2005-vægte. Med 2005 som basisår ligger serien under indeks 100 i den betragtede periode, dvs. skiftet i PPP-indeksenes basisår fra 2005 til 2010 giver anledning til en niveauforskydning, som kan være forårsaget af en række tekniske forhold og ikke nødvendigvis kan tillægges en meningsfuld økonomisk fortolkning. Se også appendiks 1.

Kilde: OECD og egne beregninger.

Produktivetsvækst i forskellige brancher

Det er ikke muligt at lave pålidelige internationale sammenligninger af branchers produktivetsniveauer. Det skyldes to forhold. For det første er det ikke muligt at konstruere internationalt sammenlignelige tal for antal præsterede timer på brancheniveau på samme måde som for økonomien som helhed. For det andet findes der ikke brugbart data til at købekraftsjustere produktivitetstallene på brancheniveau.

Et væsentligt element i en international sammenligning af produktiviteten i forskellige brancher – nemlig produktivetsniveaet – er således ikke tilgængelig på grund af mangel på pålidelige oplysninger. Branchernes produktivetsvækst er derimod i højere grad sammenlignelig på tværs af landegrænser, så det er muligt at drage konklusioner om, hvorvidt produktiviteten i en given branche er vokset hurtigere eller langsommere end i andre lande. Dog under forbehold for, at datakvaliteten for branchen overhovedet tillader produktivetsmåling, *jf. boks 1*.

BNP, som ofte anvendes i beregninger af produktiviteten på landsplan og i internationale sammenligninger, kan ikke opdeles på brancher og er derfor ikke velegnet til mere detaljerede analyser af produktivetsudviklingen. Derfor anvendes bruttoværditilvæksten (BVT) ofte i sådanne beregninger.

Den offentlige sektor har nogle karakteristika, som gør det vanskeligt at måle værditilvæksten. For eksempel er det vanskeligt at knytte en prisudvikling til varer og tjenester, som udbydes gratis (eksempelvis ydelser på et hospital), eller til tjenester, som landet som helhed benytter sig af (såkaldt kollektivt offentligt forbrug som eksempelvis forsvar eller politi). I det følgende ses der derfor alene på den private sektor.

Boks 1**Datakvalitet i nationalregnskabet og muligheden for at evaluere produktivetsformåen på brancheniveau i den private sektor**

Der er dele af den private sektor, hvor man ved meget lidt om produktivetsvæksten, *jf. tabel 1*. Det gælder fx *bygge- og anlægsbranchen*. At talmaterialet i nationalregnskabet ikke giver et retvisende billede af produktivetsudviklingen i *bygge- og anlægsbranchen* eksempelvis, skyldes deflatering.

Deflatoren er den pris, der benyttes til at omregne bruttoværditilvækst målt i kroner til en mængde. Mængde dækker her både over antallet af enheder og enhedernes kvalitet. Forbedres kvaliteten af et produkt, øges den producerede mængde, uden at antallet af producerede enheder stiger. For at finde den kvalitetsjusterede pris skal kvaliteten af enheden være kendt, og den kan ændre sig over tid. I praksis er det vanskeligt at korrigerer for kvalitetsudviklingen. Hvor godt problemet med at finde den rette pris at deflatere med er løst i nationalregnskabet, varierer fra branche til branche.

Eurostat klassificerer deflateringsmetoder i tre kategorier (A, B og C). A-metoder er de anbefalede metoder, der i høj grad tager kvalitetsaspektet i betragtning. B-metoder kan benyttes, hvis A-metoder ikke er tilgængelige, men løser generelt ikke kvalitetsproblemet tilfredsstillende. C-metoder er metoder, der principielt er forkerte at benytte i nationalregnskabet.

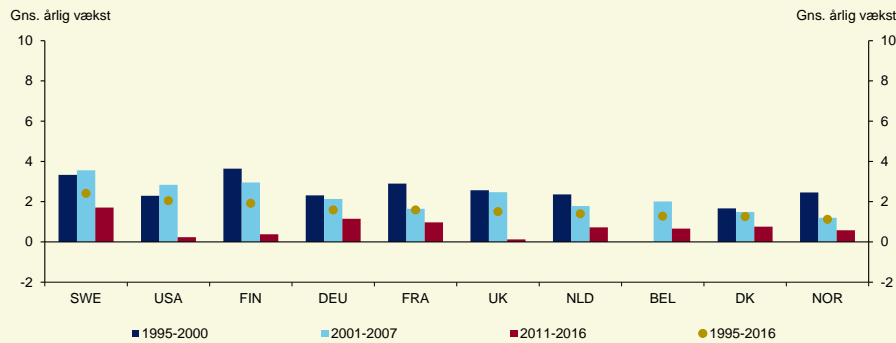
Tabel a**Overblik over deflationer og datakvalitet i Nationalregnskabet**

Branche	Deflateringsmetode	Kommentar til datakvalitet
Bygge og anlæg	C	Uegnet til produktivetsmåling
Råstofindvinding og forsyningsvirksomhed	A og B	Egnet til produktivetsmåling
Landbrug mv.	A	Egnet til produktivetsmåling
Industri	A	Egnet til produktivetsmåling, men internationale bytteforholdseffekter bør tages i betragtning
Servicesektoren	Primært A og B	Egnet til produktivetsmåling med forbehold

Generelt har tempoet i produktivetsvæksten i den private sektor været lavere siden årtusindskiftet end i årene før, *jf. figur 8*. Og særligt siden finanskrisen har flere landet oplevet en opbremsning. Det gælder især USA. Der er, som nævnt, ikke nogen klar konsensus om, hvad der ligger bag den observerede svage produktivetsvækst på tværs af lande siden den globale krise. For den sags skyld er det heller ikke klart, om produktivetsvæksten varigt er blevet svækket.

Modsat mange af de andre lande har Danmark ikke i samme grad oplevet en afmatning af produktivetsvæksten i den private sektor de senere år. Faktisk har den danske produktivetsvækst siden 2011 været blandt de højeste hos avancerede lande. Udviklingen i 2011-2016 skal imidlertid betragtes med det forbehold, at den bygger på foreløbige opgørelser, som kan ændre sig med fremtidige revisioner. Set over hele perioden siden 1995 ligger Danmark fortsat blandt de avancerede lande med den ringeste udvikling.

Figur 8
Produktivitetens vækst i den private sektor

Anm.: Produktiviteten er målt som BVT pr. arbejdstime. BVT er opgjort i kædede 2010-priser. Landene er rangeret fra højest til lavest efter gennemsnitlig årlig vækst over perioden 1995-2016 (dog 2000-2015 for Belgien, 1996-2016 for Holland og Storbritannien og 1995-2015 for USA). Der ses ikke på udviklingen i 2008-2010, da den var præget af store konjunkturbetingede udsving som følge af finanskrisen.

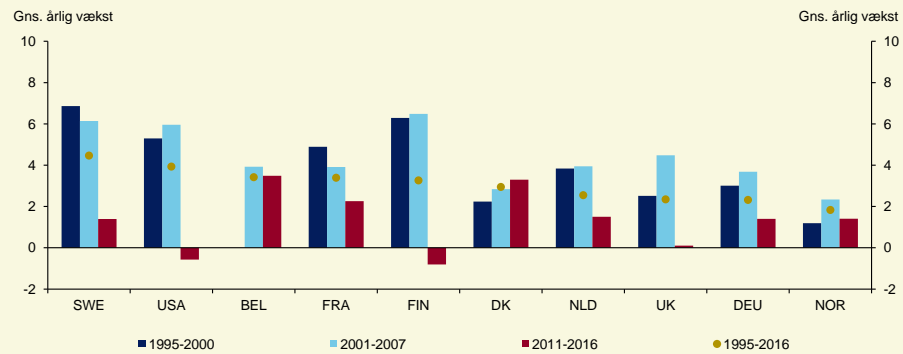
Kilde: Danmarks Statistik, Eurostat, BEA, BLS og egne beregninger.

Produktivitetens vækst inden for industri og landbrug

Dansk industri har gennem hele perioden siden 1995 udvist en produktivitetens vækst, som var på linje med industrien i andre lande, *jf. figur 9*. Dette pegede Produktivitetskommissionen også på, og konklusionen holder fortsat. Siden finanskrisen har dansk industri endda haft en bedre produktivitetens udvikling end mange andre lande. Det gælder ikke mindst i forhold til USA.

Over perioden 1995-2016 under ét er Sverige det land i sammenligningen, der har haft den højeste gennemsnitlige årlige produktivitetens vækst. Det bemærkes dog, at produktivitetens væksten i Sverige er blevet ledsaget af et væsentligt forringet bytteforhold over samme periode (størstedelen af forringelsen fandt sted 1995-2005), så produktivitetens væksten har ikke fuldt ud givet anledning til øget velstand. Det modsatte gør sig gældende i Danmark, hvor fremgang i industriens bytteforhold generelt har bidraget til at øge købekraften og dermed velstanden i dansk økonomi.

Figur 9
Produktivtetsvækst i industrien

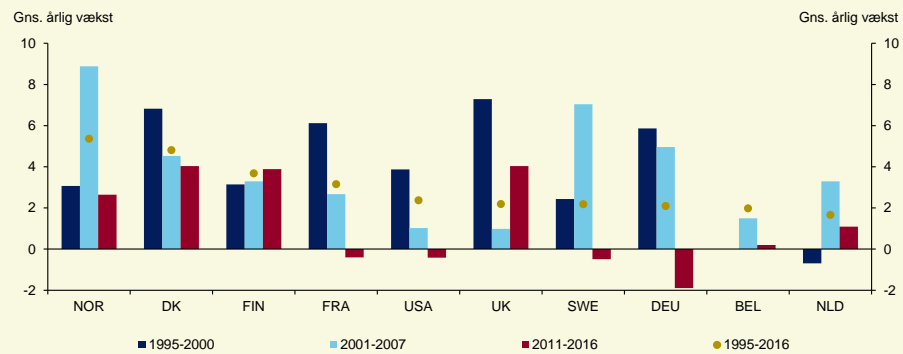

Anm.: Se anmærkning til figur 8.

Kilde: Danmarks Statistik, Eurostat, BEA, BLS og egne beregninger.

Dansk landbrug har ligeledes øget produktiviteten fint sammenlignet med udlandet, *jf. figur 10*. Da Produktivitetskommissionen gennemførte sine analyser af dansk produktivitet, var det ikke muligt at undersøge udviklingen i landbruget som følge af fejl i data i nationalregnskabet. Siden hovedrevisionen i 2014 har data for landbruget imidlertid været egnet til produktivtetsmåling.

Figur 10
Produktivtetsvækst i landbruget

Anm.: Se anmærkning til figur 8.

Kilde: Danmarks Statistik, Eurostat, BEA, BLS og egne beregninger.

Produktivtetsudviklingen i servicesektoren

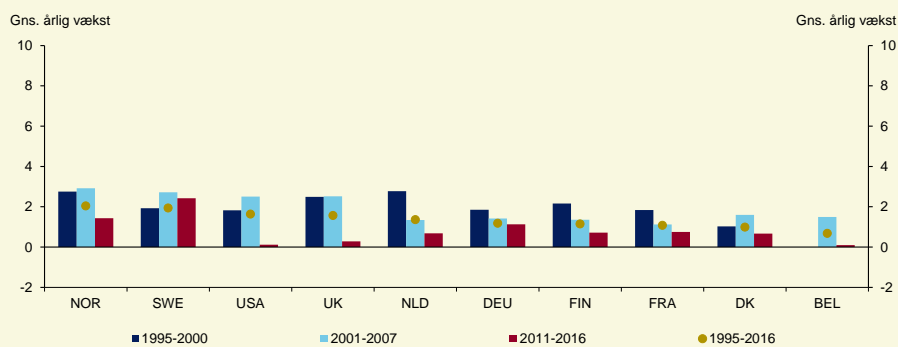
Serviceerhvervene er generelt kendetegnet ved en svag produktivtetsvækst sammenlignet med fx industrien. Det hænger blandt andet sammen med, at kapitalintensiteten i service ge-

nerelt er lavere, og at industrien derfor er bedre stillet i forhold til at udnytte de muligheder, som øget automatisering og teknologiske fremskridt mv. giver anledning til. Overordnet set skal der flere arbejdstimer til i serviceerhvervene for at producere en ydelse med en tilsvarende værdi som en industrivare. Samtidig er det også mere vanskeligt at måle produktivitetsvæksten i service, blandt andet fordi det kan være svært at måle kvaliteten af serviceydelser.

Det ændrer dog ikke ved, at der er variation i produktivitetsvæksten på tværs af lande. En hovedkonklusion i Produktivitetskommissionens rapport var, at det meste af det danske produktivitetsefterslæb over perioden 1995-2012 kunne forklares med en lav vækst i produktiviteten i serviceerhvervene. Hvis serviceerhvervene i Danmark havde forbedret deres produktivitet i samme takt som de tilsvarende erhverv i USA, så ville den gennemsnitlige årlige vækstrate i timeproduktiviteten i Danmark have været 0,6 pct.-point højere over perioden 1995-2012 ifølge beregninger fra Produktivitetskommissionen. Det ville have bragt Danmark fra en position blandt den laveste tredjedel til omtrent en midterposition i en international sammenligning.

Modsat landbrug og industri har produktivitetsudviklingen i serviceerhvervene været svag, *jf. figur 11*. Siden finanskrisen har produktivitetsudviklingen i danske serviceerhverv dog været omtrent på niveau med udviklingen i Tyskland og Holland og højere end i USA og Storbritannien.

Figur 11
Produktivitetsvækst i serviceerhverv

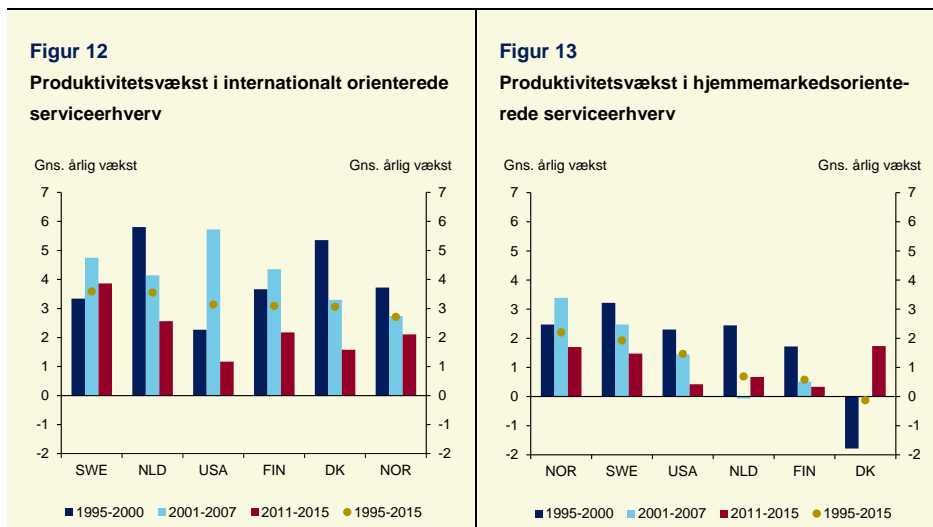
Anm.: Se anmærkning til figur 8.

Kilde: Danmarks Statistik, Eurostat, BEA, BLS og egne beregninger.

Udviklingen i de hjemmemarkeds- og internationalt orienterede serviceerhverv

De fleste typer af varer handles i vidt omfang på tværs af grænser, men mange serviceerhverv er ikke tilsvarende udsat for international konkurrence. Det reducerer som udgangspunkt antallet af konkurrerende virksomheder. I lyset heraf er det ikke overraskende, at det generelt er tilfældet i alle lande, at de internationalt orienterede serviceerhverv har en højere produktivitetsvækst end de hjemmemarkedsorienterede serviceerhverv.

De internationalt orienterede serviceerhverv i Danmark havde stærk produktivitetsvækst i slutningen af 1990'erne, også højere end i Sverige og USA. Det fortsatte i 2000'erne, men væksttempoet var lavere end i Sverige og USA. Siden finanskrisen er tempoet generelt gået af produktivitetsvæksten i de internationalt orienterede serviceerhverv på tværs af lande (og især i USA). Det gælder også Danmark, *jf. figur 12*.

Anm.: Produktiviteten er målt som BVT pr. arbejdstime. BVT er opgjort i kædede 2010-priser. Data fra Norge og Sverige går til og med 2014. Inddelingen af serviceerhvervene på henholdsvis hjemmemarkeds- og internationalt orienterede erhverv følger Produktivitetskommissionen, dog med visse afvigelser for USA, *jf. appendiks 2*. Se også anmærkning til figur 8.

Kilde: Danmarks Statistik, Eurostat, BEA, BLS og egne beregninger.

Over perioden 1995-2015 set under ét har de internationalt orienterede serviceerhverv i Danmark klaret sig lidt bedre end i Norge, men udviklingen har ikke været ligeså gunstig som i Sverige, Finland, Holland og USA.

De hjemmemarkedsorienterede serviceerhverv i Danmark havde en markant negativ produktivitetsvækst frem til 2000, mens andre lande, fx Norge, Sverige, Holland og USA, var i stand til at løfte produktiviteten år for år. Siden krisen er der foreløbige tegn på en væsentlig bedring i de danske hjemmemarkedsorienterede serviceerhvervs produktivitet, *jf. figur 13*. Faktisk er Danmark det land i Norden samt USA og Holland, som har haft den største årlige fremgang i produktiviteten i de hjemmemarkedsorienterede serviceerhverv i 2011-2015. Det kan eventuelt skyldes, at danske servicevirksomheder først sent er kommet i gang med at realisere de produktivetsforbedringer, som andre lande har været hurtigere til at implementere (det vil sige, at der har været et produktivitetsefterslæb blandt de danske hjemmemarkedsorienterede virksomheder). Udviklingen skal dog betragtes med det forbehold, at der fortsat er tale om foreløbige tal både for Danmark og for andre lande.

Den gode udvikling de senere år ændrer heller ikke ved, at produktivitetsvæksten i de hjemmemarkedsorienterede serviceerhverv har været skidt over perioden 1995-2015 set under ét.

Det gælder både relativt til de internationalt orienterede serviceerhverv og i forhold til de hjemmemarkedsorienterede serviceerhverv i andre lande.

Produktivitetskommissionens konklusioner holder stadig, men med nuanceforskelle

Der har været bedring i de danske produktivitetstal, siden Produktivitetskommissionens rapporter udkom (i perioden 2012-2014). Danmark er fortsat kendetegnet ved et højt produktivitetsniveau og har ikke i samme grad som andre lande oplevet en afmatning af produktivitetsvæksten siden finanskrisen. Navnlig peger de seneste tal på, at produktiviteten i de hjemmemarkedsorienterede serviceerhverv er begyndt at røre på sig, om end det fortsat er for tidligt/for spinkelt et datagrundlag til håndfaste konklusioner.

Dette ændrer imidlertid ikke ved Produktivitetskommissionens overordnede konklusioner, eller ved at dansk økonomi set over en længere årrække har været kendetegnet ved en svag produktivitetsvækst.

Produktivitetskommissionen kom med en række politikanbefalinger, *jf. boks 2*.

Med afsæt i anbefalingerne er der inden for de seneste par år vedtaget en række tiltag, der har potentiale til at øge produktiviteten i Danmark, herunder i de hjemmemarkedsorienterede serviceerhverv.

For eksempel er der med et bredt politisk flertal blevet indgået en aftale om en ny planlov, som blandt andet løsner op for begrænsningerne på, hvor store butikker må være. En ophævelse af begrænsninger på butiksstørrelse og -placering kan gennem stordriftsfordele og øget brug af ny teknologi understøtte, at produktiviteten i detailsektoren løftes.

Endvidere er der blevet indgået en bred politisk aftale om at afskaffe PSO-afgiften gradvist fra 2017 til 2022, så støtten til vedvarende energi fremover finansieres over finansloven. Med aftalen effektiviseres en række støtteordninger til vedvarende energi med henblik på at styrke dansk erhvervslivs konkurrenceevne og dermed produktiviteten.

Boks 2

Produktivitetskommissionens anbefalinger med henblik på at styrke konkurrence, dynamik og internationalisering

Produktivitetskommissionen havde i alt 25 hovedanbefalinger. De faldt inden for tre kategorier: 1) Kvaliteten af uddannelserne og deres værdi for arbejdsmarkedet, 2) Gode rammer for nye løsninger og effektivitet i det offentlige og 3) Konkurrence, dynamik og internationalisering.

Anbefalingerne vedrørende kvaliteten af uddannelserne vil primært have betydning på lidt længere sigt, mens anbefalingerne vedrørende den offentlige sektor ikke direkte kan forventes at have et gennemslag i den private sektor.

Produktivitetskommissionen havde 9 hovedanbefalinger inden for styrket konkurrence, dynamik og internationalisering. Det er dem, som kan forventes at have et forholdsvis hurtigt og direkte gennemslag på produktiviteten i den private sektor. Produktivitetskommissionen anbefalede følgende:

- Fjern regulering, der afskærmer hjemmemarkedet og begrænser konkurrencen.
- Styrk mobiliteten af varer, serviceydelser, investeringer, viden og arbejdskraft over landegrænserne.
- Styrk konkurrencelovgivningen, så den kommer på niveau med bedste praksis i EU.
- Begræns brugen af konkurrence-, kunde- og jobklausuler gennem skærpet lovgivning.
- Prioriter de offentlige udgifter med blik for, hvordan de påvirker produktiviteten.
- Brug skattepolitikken til at styrke produktiviteten, blandt andet ved at omlægge fra skatter på indkomst til skatter på ejendom og ved at fjerne overbeskatning af aktiv erhvervsindkomst.
- Invester kun i infrastruktur, når det er samfundsøkonomisk rentabelt.
- Brug betaling til at reducere trængslen i trafikken.
- Sørg for, at energi- og klimapolitikken fremmer omkostningseffektivitet i energiproduktion og -distribution.

På nogle områder er der gennemført initiativer som led i opfølgningen på Produktivitetskommissionen, mens der på andre områder ikke er iværksat konkrete tiltag.

Appendiks 1: Internationale sammenligninger af produktivetsniveauer

I internationale sammenligninger af produktivetsniveauer måles produktivitet ofte som købekraftskorrigeret BNP pr. arbejdstime. Der er imidlertid usikkerhed forbundet med både købekraftskorrekturen (PPP) af BNP og opgørelsen af arbejdstimer.

Når BNP opgøres i løbende priser med løbende PPP-vægte, tages der overordnet set højde for bytteforholdseffekter, men der er samtidig usikkerheder forbundet med selve PPP-opgørelsen. Det skyldes, at ændringer i forholdet mellem to landes PPP-indeks fra et år til et andet kan være forårsaget af en række tekniske forhold, fx ændringer i opgørelsesmetode eller varesammensætning, som ikke nødvendigvis kan tillægges en meningsfuld økonomisk fortolkning, hvilket også Produktivitetskommissionen påpegede. BNP i løbende priser korrigeret med løbende PPP-vægte er derfor mest brugbart til sammenligninger i et enkelt år, mens BNP i faste priser korrigeret med faste PPP-vægte kan anvendes til sammenligninger over tid.

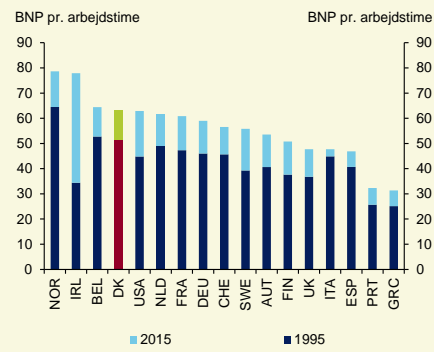
Til internationale sammenligninger af arbejdstid anvendes ofte oplysninger fra OECD. OECD's statistik for arbejdstid er baseret på de enkelte landes nationalregnskabstal, hvor de nationale statistikbureauer typisk opgør et overslag over, hvor mange timer der er arbejdet i økonomien. Der er imidlertid forskelle på, hvordan timetallet opgøres, fx medtager nogle lande ubetalt overarbejde, mens andre lande ikke gør.

Produktivetskommissionen offentliggjorde i foråret 2013 en alternativ metode til at opgøre arbejdstiden, som skulle sikre en mere konsistent behandling på tværs af lande. Den alternative metode tager udgangspunkt i tal fra Arbejdskraftundersøgelsen (AKU) for faktisk ugentlig arbejdstid i 2002, som ganges op med et estimat på antallet af arbejdsuger på året baseret på et OECD studie fra 2004, *jf. Produktivitetskommissionen, Analyserapport 1 (2013)*.

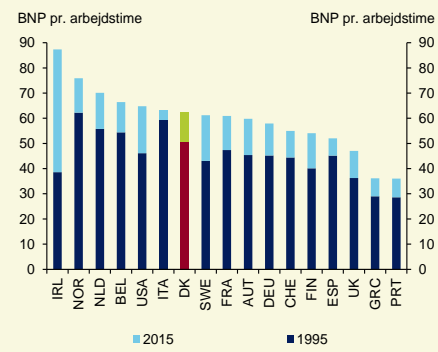
Der er dog også en lang række udfordringer knyttet til Produktivitetskommissionens metode. Det ugentlige arbejdstimetotal er først og fremmest baseret på en spørgeskemaundersøgelse, som generelt er behæftet med usikkerhed. Hertil kommer, at data bygger på en fremskrivning af antallet af arbejdsuger, som kun er tilgængelig i 2002, og som efterfølgende fremskrives med vækstraterne fra de årlige nationalregnskaber. Datakvaliteten i nationalregnskaberne er i mellemtiden blevet forbedret, hvilket kan give anledning til databrud, som det kan være vanskeligt fuldt ud at korrigere for, *jf. Beskæftigelsesministeriet*.

Med Produktivitetskommissionens alternative metode for arbejdstiden ligger det danske produktivetsniveau lidt lavere i en international sammenligning, *jf. figur 14 og figur 15*. Det bemærkes imidlertid, at der både med den ene og den anden metode er relativt lille forskel på produktivetsniveauerne landene imellem.

Figur 14
Produktivetsniveau – arbejdstid baseret
på OECD's statistik/nationalregnskabstal

Figur 15
Produktivetsniveau – arbejdstid baseret
på Produktivitetskommissionens metode

Anm.: Produktiviteten er målt som BNP pr. arbejdstime. BNP er målt i amerikanske dollar, 2010-priser, købekraftskorrigeret med faste 2010-vægte. Se også anmærkning til figur 6.
 Kilde: Danmarks Statistik, OECD, Produktivitetskommissionen og egne beregninger.

Appendiks 2: Produktivitetskommissionens definition af, hvilke serviceerhverv, der er henholdsvis hjemmemarkedsorienterede og internationalt orienterede

Tabel 1

Typer af serviceerhverv fordelt på brancher

Hjemmemarkedsorienterede		Internationalt orienterede	
Branchekode	Erhverv	Branchekode	Erhverv
45000	Bilhandel og -værksteder mv.	46000	Engroshandel
47000	Detailhandel	50000	Skibsfart
49000	Landtransport	51000	Luftfart
52000	Hjælpevirksomhed til transport	53000	Post og Kurertjeneste
55560	Hoteller og restauranter	58000	Udgivervirksomhed
59600	Radio- og tv-stationer samt produktion af film, tv mv.	61000	Telekommunikation
69700	Advokater, revisorer og virksomhedskonsulenter	62630	It- og informationstjenester
71000	Arkitekter og rådgivende ingeniører	79000	Rejsebureauer
72001	Forskning og udvikling, markedsførelse	80820	Rengøring og anden operationel service
72002	Forskning og udvikling, ikke-markedsførelse		Udeladt
73000	Reklame- og analysebureauer	64000	Finansiell virksomhed
74750	Dyrlæger og anden vidensservice	65000	Forsikring og pension
77000	Udlejning og leasing af materiel	66000	Finansiell service
78000	Arbejdsformidling og vikarbureauer	68100	Ejendomsrådgivere mv.
95000	Reparation af husholdningsudstyr	96000	Frisører, vaskerier og andre serviceydelser

Anm.: Branchekoderne er baseret på Danmarks Statistiks 117-gruppering (baseret på DB07).

Kilde: Danmarks Statistik og Produktivitetskommissionen.

Kilden til data for USA er Bureau of Labor Statistics. Data for USA følger ikke den samme gruppering på underbrancher som Eurostat, hvorfor der er visse forskelle i inddelingen for USA. Branchen 59600 *Radio- og tv-stationer samt produktion af film, tv mv.* bliver klassificeret som internationalt orienteret. Brancherne 79000 *Rejsebureauer* og 80820 *Rengøring og anden operationel service* bliver klassificeret som hjemmemarkedsorienterede. Brancherne 50000 *Skibsfart* og 51000 *Luftfart* bliver ligeledes klassificeret som hjemmemarkedsorienterede. Branchen 96000 *Frisører, vaskerier og andre serviceydelser* er ikke udeladt, men er klassificeret som et hjemmemarkedsorienteret serviceerhverv.